

«Temakveld med kart og stadnamn»

Møte i Rauland Historielag

21. mars 2023 på Raulandsakademiet

Kampen om stedsnavnene

Hvorfor blir det så mye støy
med skrivemåten av stedsnavn?
Og hvem bestemmer?

Finn E. Isaksen –

Tidl. senioringeniør ved Statens kartverk Kristiansand

For ordens skyld noen faglige stikkord om denne foredragsholderen ... 😊

- *Nov. 1971- april 1977: Trondenes jordskifterett, Harstad*
- *April 1977 – nov. 1989: Fylkeskartkontoret i Troms (fra 1986: Statens kartverk Troms)*
- *Nov. 1989 - des. 2007: Statens kartverk Vest-Agder (fra 2004: Statens kartverk Kristiansand)*

ARBEIDSOMRÅDER:

- *Eiendomsrett, eiendomsgrenser, eiendomsregister*
- *Fra 1991 også stedsnavn (skrivemåter)*

Dessuten bror til Leif 😊

Formodentlig en relevant illustrasjon ...? →

Kanskje en liten «forrett» først

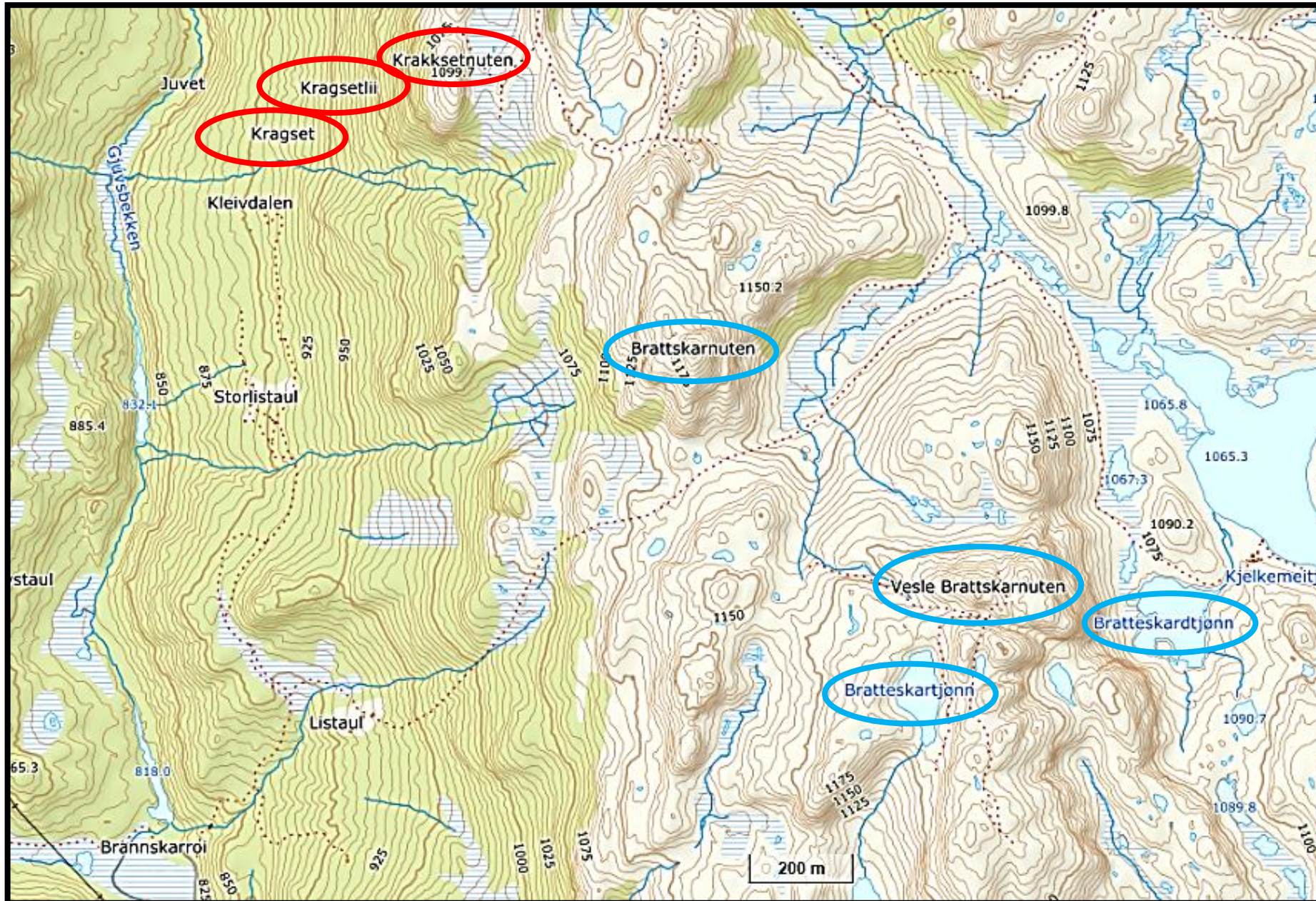
Eller litt mer lokalt ...

- **Åsbogdalen** vs. **Åsbekkdalen**
- **Brattskarnuten** vs. **Brattskard...** vs. **Brattesgard...**
- **Kraksettnuten** vs. **Kragsett...** vs. **Krakksett...** vs. **Krakse...**
- **Skarsnut** vs. **Husnuten** (bestemt/ubestemt form?)
- **Skarsnut** vs. **Storenut** (sammenbindingsvokal?) og **Kvennødalen** vs. **Kvenndalen** (av elva Kvenna)

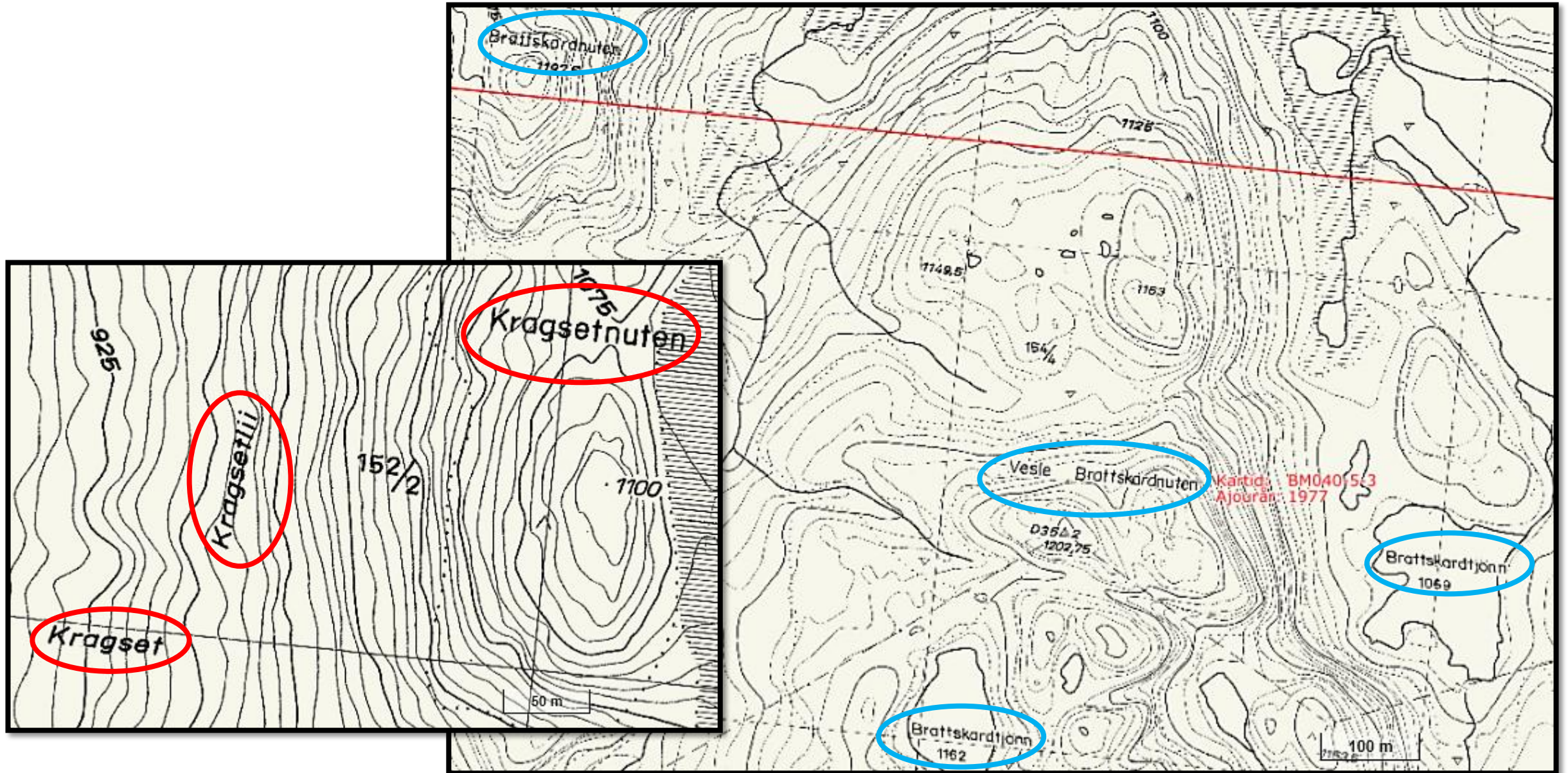
For ikke å snakke om det landsomfattende -

- *Vik / Vig / Vigh / Wiik / Wiig / Wich ... ? 😊 😞*

Og på kartet ...? (norgeskart.no)

Og på kartet ...? (Økonomisk kartverk 1. utg.)

Hva er rett ...???

Det som står i gamle dokumenter ...?

På gamle kart ...?

I gamle matrikler ...?

Hvem bestemmer ...?

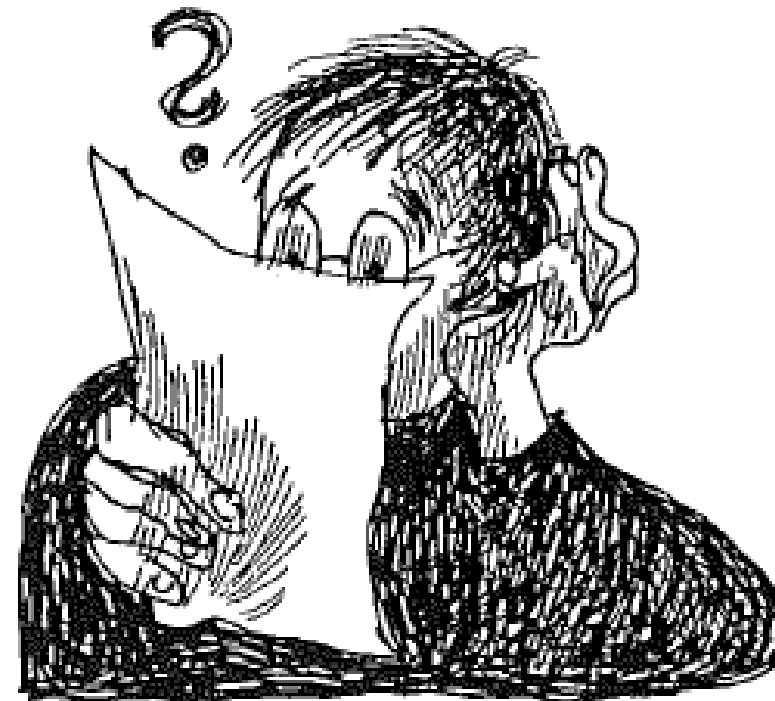
- Ref. Korshamn-intervju

Hvem «eier» et stedsnavn ...???

Lov om personnavn

vs.

Lov om stadnamn

Hvorfor er det så mange «feil»?

Eller som Pilatus sa: Hva er sannhet?

Noen nyttige forklaringer/kilder

- Oluf Ryghs Norske Gaardnavne 1897-
- Matrikelutkastet av 1950
 - NB! Gårdsnavn/-nr vs. bruksnavn/-nr
- www.norgeskart.no
- <http://www.norskstadnamnleksikon.no/>
- Lov om stadnamn – med tilhørende forskrifter

Listen over gårder er hentet fra "Norske Gaardnavne".

b.7, s.459

45. Gjuvland. Udt. *jú: `vland.* — a Gywfland [DN. XI 243, 1507](#) Giuffland 1585. 1593. [Giuflandt ASt. 84]. Gifflandd 1602. 1/1. Giuffland med Giuffstuell 1665. Giufveland med Giufvestøel og Næs samt Cromvig 1723.

*Gjúfraland (saa O. R. i Norges land og folk. VIII, 2 S. 648). Om 1ste Led se under Hjartdal GN. 35. 36. Den ældste bevarede Form af Navnet er altsaa Gjúfland. Ligger nær et Gjuv. — Om Underbrugene se GN. 57. 57,5.

Matrikelutkastet av 1950

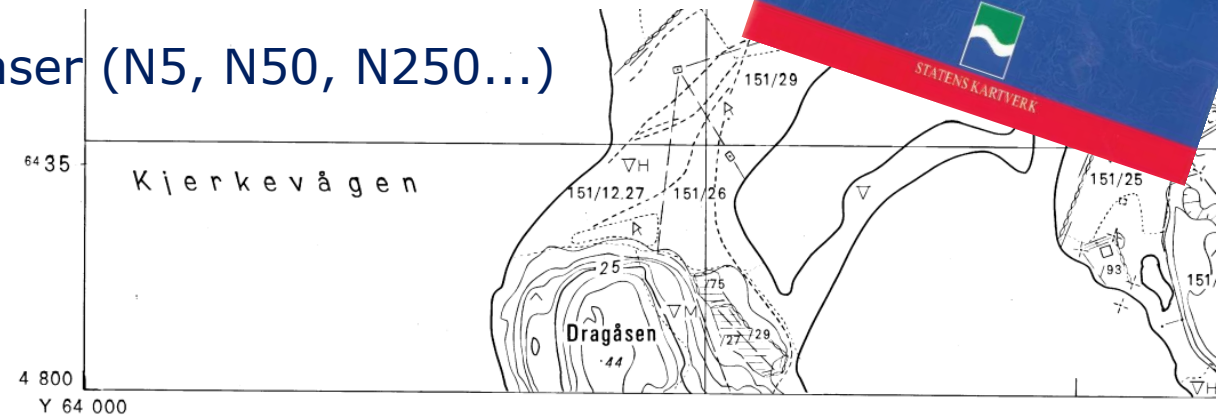
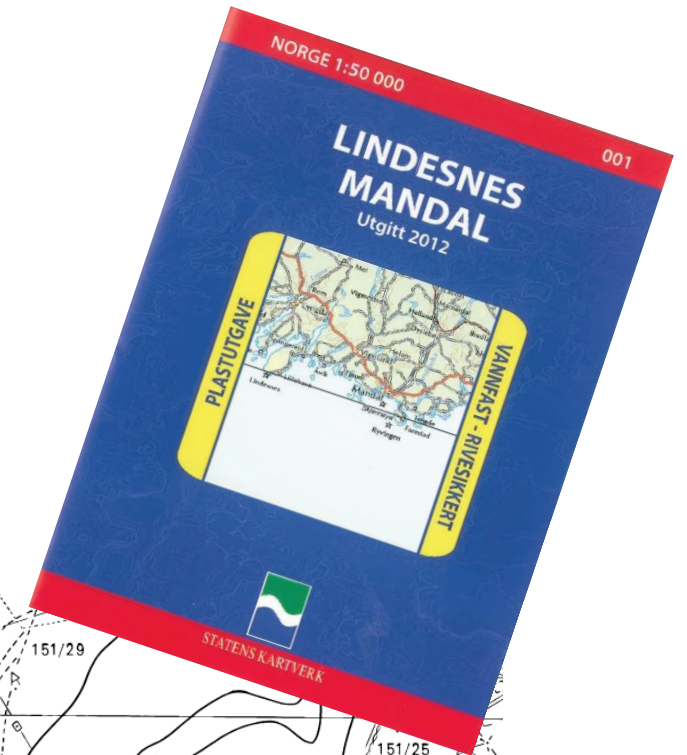
Telemark

Rauland herad

45	Gjuvland	Djuvland (overstrøket)	
1	Gjuvstøl med Listøl	2 mark 00 øre	Harald Torjusson
2	Gjuvland nordre	1 mark 67 øre	Bjarne Juvland
3	Gjuvland søndre	4 mark 53 øre	Eivind H. Djuvland
4	Torvebeitet	1 mark 00 øre	Olav Seltveit

Kartverkets bruk av stedsnavn

- Brukt på kart siden 1773!
- Nå i første rekke **Norge 1:50.000** (M711) – fra 1952. Navn innsamlet under markarbeidet. (Filleherbergvatni/Sakrisvatni)
- Dessuten på **Økonomisk kartverk** (N5 raster) – fra 1960/70-tallet. Navn innsamlet gjennom lokale navnekomiteer og kontaktmenn. (Silkedalen)
- I senere tid i forskjellige kartdatabaser (N5, N50, N250...)
- Som igjen brukes av andre (firma)

ØKONOMISK KARTVERK

VEST-AGDER FYLKE

Konstr., risset av: **FJELLANGER WIDERØE AS**

Etter fotogrammer år: 1968

Utgitt av: VEST-AGDER FYLKE 1975

Ajourført:
Trykt i N G O

- △ △ Trekantpunkt NGO, andre
- ○ Polygonpkt., fotogramm. num. best. pkt.
- Fotogramm. grafisk best. pkt.
- NP NF Presisjonsnivellement, vanlig niv.

- +++ Riksgrense, fylkesgrense
- Kommunegrense
- · - · Eiendomsgrænse, servituttgrænse
- · - · Bolt, kors i fjell eller stein
- · - · Num. fotogramm. best.
- · - · Grensestein, grenserøys el. grensepunkt
- · - · Num. fotogramm. best.
- · - · Steingard som eiendomsgrænse
- · - · Bekk el. andre linjer som eiendomsgrænse
- 2/13 Matrikelnummer

- 2 Riksveg
- Fylkesveg
- Kommuna
- Privat bil
- Traktorveg
- Sti
- Veg med
- Bussflomte
- Permanen
- Jernbane
- Veg- og j
- Større skje
- Større fyll
- Taubane
- Taubane (
- Permanen

Kartverkets rolle

Før 1.7.1991:

- For Norge 1:50' alle navn behandlet av *Statens navnekonsulenter* («Kronprinsregentens resolusjon» - med bl.a. riksformer; vatn, botn, ++)
- For ØK er i hovedsak ingen navn behandlet av navnekonsulenter
=> Forskjellige skrivemåter ved innzooming i kart på nettet!

Etter 1.7.1991:

- Statens kartverk **vedtaksmyndighet** for skrivemåten av stedsnavn – etter uttalelse fra kommuner og aktuelle organisasjoner – og etter (faglig) tilråding fra 4 navnekonsulenter i Språkrådet

På tide å se nærmere på **regelverket** (!):

Lov om stadnamn (stadnamnlova)	
Dato	LOV-1990-05-18-11
Departement	Kultur- og likestillingsdepartementet
Sist endret	LOV-2021-05-07-34 fra 01.06.2021
Ikrafttredelse	01.07.1991
Rettet	04.04.2022 (tegnsetting i lister tilpasset universell utforming)
Korttittel	Stadnamnlova – stadnl

Hovedføringer i loven mht. skrivemåte

§ 1: *Formålet* med denne lova er å ta vare på stadnamn som språklege *kulturminne*, gi dei ei skriftform som er praktisk, og **som ikkje skyggjer for meiningsinnhaldet** i namnet, og medverke til kjennskap til og aktiv bruk av namna.

Når det same namnet er brukt om ulike namneobjekt på den same staden, skal den skrivemåten som er brukt for det namneobjektet namnet opphavleg vart brukt om, som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten for dei andre namneobjekta. Dette gjeld ikkje i dei tilfella der det opphavlege namnet på namneobjektet er eit bruksnamn med ein skrivemåte som er fastsett av grunneigaren.

§ 4: Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast utgangspunkt i den nedervde lokale **uttalen**. Skrivemåten skal følgje gjeldande **rettskrivingsprinsipp** for norsk...

Har skrivemåten vore lenge i bruk, og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp.

Litt mer om skrivemåten – § 4

- **Utgangspunkt:** «*den nedervde, lokale uttalen*»
- **og** «*følgje gjeldande rettskrivingsprinsipp*»
- Merknader til lovens § 4:
 - «*Med den nedervde lokale uttalen er meint den uttalen som er munnleg overlevert innanfor ein brukarkrins, m.a.o. den uttalen som har vore vanleg på staden og som framleis er i bruk.*»
- Kommentarer til forskriftens § 3:
 - «*I område med uttalen b, d, g for p, t, k kan b, d, g brukast.*» (-vig, -gade)
 - «*I område med uttalen nn for rn kan ein bruke skrivemåten nn (tjønn, bjønn).*»

Litt mer om skrivemåten – § 4, 2. ledd:

Har skrivemåten vore lenge i bruk, og er vel kjend og innarbeidd, kan ein fråvike gjeldande rettskriving og rettskrivingsprinsipp.

=> Nytt i forskriften § 1 fra 14.2.2022

«I saker der ein etter stadnamnlova § 4 andre ledd vurderer å velje ein skrivemåte som har vore lenge i bruk, skal det takast med i vurderinga

- a. om skrivemåten kan medverke til at meiningsinnhaldet i namnet ikkje kjem tydeleg fram*
- b. om skrivemåten kan endre den nedervde lokale uttalen av namnet*
- c. kor lang og dominerande tradisjon skrivemåten har på namneobjektet*
- d. kor stor semje det er om skrivemåten lokalt*
- e. om skrivemåten har tradisjon i det språket som namnesaka gjeld.*

Skrivemåtar som kan medverke til at meiningsinnhaldet ikkje kjem tydeleg fram, eller til at den nedervde lokale uttalen blir endra, kan berre godtakast dersom dei har ein lang og dominerande tradisjon, og det er stor semje om dei lokalt.»

Hvordan rydde opp (ordentlig/formelt) (1)

Svar: Navnesak!

Offentlig organ / eier (bruksnavn) / lokal organisasjon / stedsnavntjenesten (Språkrådet/Sametinget)

Vedtaksorgan - reiser sak

Kommunen

Lokale organisasjoner uttaler seg

(med særlig tilknytning til stedsnavn i området; *historielag!*)

Kommunen uttaler seg

Stedsnavntjenesten tilrår

Vedtaksorganet

(kommunen/f.kommunen/Statens kartverk)

gjør endelig vedtak om skrivemåten som skal benyttes av alle offentlige organ

- som kan påklages til ei sentral **Klagenemnd!**

Dvs. demokratiets pris ...?

Hvordan rydde opp (enkelt) (2)

- Når det er vedtatt skrivemåte i primærfunksjonen, men ikke fulgt opp i sekundærfunksjon(er)
 - Åsbogdalen (dal) vs. Åsbekkdalen (veg) – (Er nå ryddet, men ikke ført ennå i SSR)
- Ved varianter av skrivemåter ved innzooming i kart
 - Hva er mest «riktig»?!
 - Brattskarnuten vs. Brattskard... vs. Brattesgard...
 - Kraksett... vs. Kragsett... vs. Krakksett... vs. Krakse..

Krakksetnuten (Norsk - Hovednavn)	
Stadnamnnummer:	306185-1
Namnesaksstatus:	Ubehandla
Namnstatus:	Hovednavn
Vedtaksorgan:	Kartverket
Tilleggsopplysning:	(ingen informasjon)
Skrivemåtar	
Krakksetnuten	Godkjent og prioritert
Kragsetnuten	Godkjent, ikkje prioritert

Svar: Kontakte kommunen!

Om ikkje historielagene – hvem ellers?

Massivinnsamling av stedsnavn

(F.eks.: Navn i Rauland statsalmenning?)

En sak for historielagene!

- Opprinnelig et tilbud fra Kartverket til kommuner, historielag, mv. om føring av navn (direkte) i Sentralt stedsnavnregister (SSR). Resultatet er tilgjengelig i www.norgeskart.no. – *Nå er muligheten for registrering her stoppet!*
- Flere kommuner har både før og etter dette laget et eget system for «historiske» navn tilgjengelig i deres kartnettløsninger.
- Det samme gjelder Nordland fylkeskommune. M.fl. ...?
- Dessuten utgitt flere bøker av historielag o.a.(?) med stedsnavn.
- Nå et tilbud via Språkrådet hvor det (også) er mulig å søke om støtte.
(<https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Stedsnavn/tilskuddsordning-for-innsamling-av-stedsnavn/>)

Men trenger vi ikke nå en «Harald Hårfagre» som kan samle Norge til ett stedsnavnrike?!

Alle gamle/historiske stedsnavn tilgjengelig ett sted?

Innsyn i Kartverkets norgeskart.no (SSR)

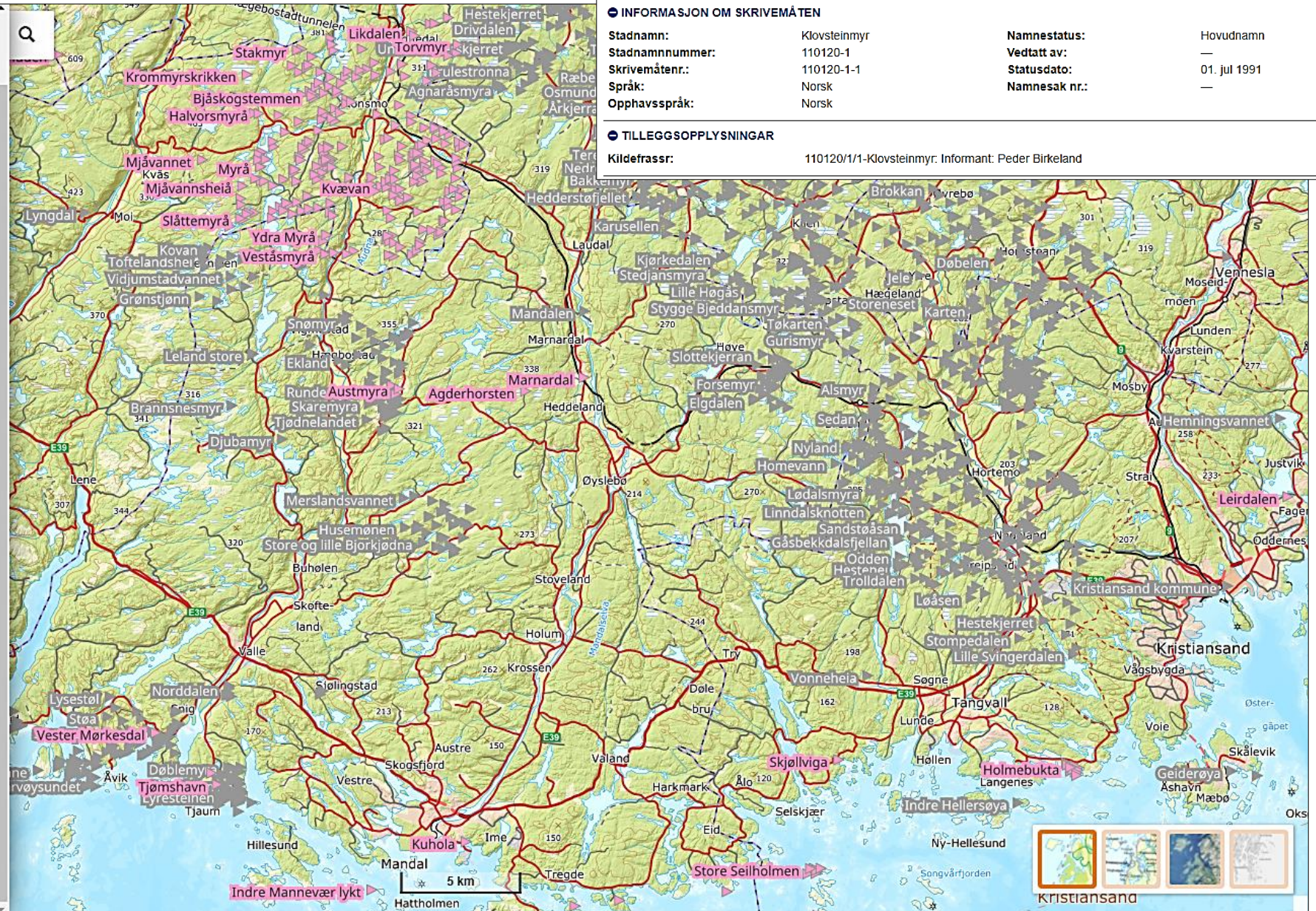
☐ Skrivemåte Klovsteinmyr	Kasus Språk Nemneform Norsk	Namnesakstatus Uhandsama	Skrivemåtestatus ☒ Foreslege
INFORMASJON OM SKRIVEMÅTEN			
Stadnamn:	Klovsteinmyr	Namnestatus:	Hovudnamn
Stadnamnnummer:	110120-1	Vedtatt av:	—
Skrivemåtenr.:	110120-1-1	Statusdato:	01. jul 1991
Språk:	Norsk	Namnesak nr.:	—
Opphavsspråk:	Norsk		
TILLEGGSOPPLYSNINGAR			
Kildefrassr:	110120/1/1-Klovsteinmyr. Informant: Peder Birkeland		

Stedsnavn

- Historiske kart
- Språk
- Navnetype
- Vedtak siste periode
- Skrivemåtestatus
 - Vedtatt
 - Vedtatt navneledd
 - Godkjent skrivemåte
 - Internasjonalt
 - Privat
 - Historisk
 - Foreslått
 - Uvurdert skrivemåte
 - Avslege namneledd
 - Avslått skrivemåte
- Navnesakstatus

Tegnforklaring

- Foreslått
- Foreslått
- Uvurdert skrivemåte
- Uvurdert

Innsyn i løsningen for Kristiansand kommune

TEMAKART

Finn adresse eller sted

**Kommunens kartside
(velg 'Temakart' + 'Historiske navn')**

Kartlagliste

- Barnehage
- Bosoneparkering
- Forurenset grunn (Kristiansand kommune)
- Forurenset grunn (Miljødirektoratet)
- Helse og omsorg
- Historiske navn
- Idrett

Historiske navn

Navn	Kjøddlåret
Betydning	Sirkelformet forskansning fra 1. verdenskrig.
Oppskriver	Aslaug Grendstad
Informant	Tove Benestad, Aslaug Rønnekleiv, Olaug Lykkedrange

Zoom til

0.6km

Klikk på kartet for å få koordinater

esri

Innsyn i løsningen fra Nordland fylkeskommune

Stadnamn i Nordland Finn adresse eller sted

Stadnamn i Nordland

Nordland FYLKESKOMMUNE Arkiv i Nordland

«Stadnamnprosjektet i Nordland» ble opprettet i 1986, og knyttet til Nordland fylkeskommune fra 1987. Fra 1995 gikk det inn som en del av Arkiv i Nordland.

Ca. 190 000 stedsnavn på store og små lokaliteter fra alle kommuner i fylket, fra åkerkapper til fjellvidder er registrert. I tillegg er det samlet informasjon om hvert enkelt navn, for eksempel om opphav, uttale og natur- og kulturkategorier. Dette arbeidet ble utført av lektor Finn Myrvang i samarbeid med et omfattende nettverk av informanter rundt om i kommunene.

I 2010 startet arbeidet med å tilrettelegge materialet for publisering på Internett. Koordinatfesting av navnene var den mest krevende oppgaven, og det lyktes å få ca. 160 000 navn festet til kartet. Det er det som i dag er tilgjengelig på dette nettstedet.

Fagansvarlig for stadnamnprosjektet:
Caroline.Torrissen@nfk.no

Tekniske feil på kartet rettes til:
Rune.Kjelaas@nfk.no

Har du lyst å samle inn stadnamn eller allerede har navn du mener hører med på kartet ønsker vi å høre fra deg.

Følg oss på Facebook

467,397 7 463,283 Kilometer

1km

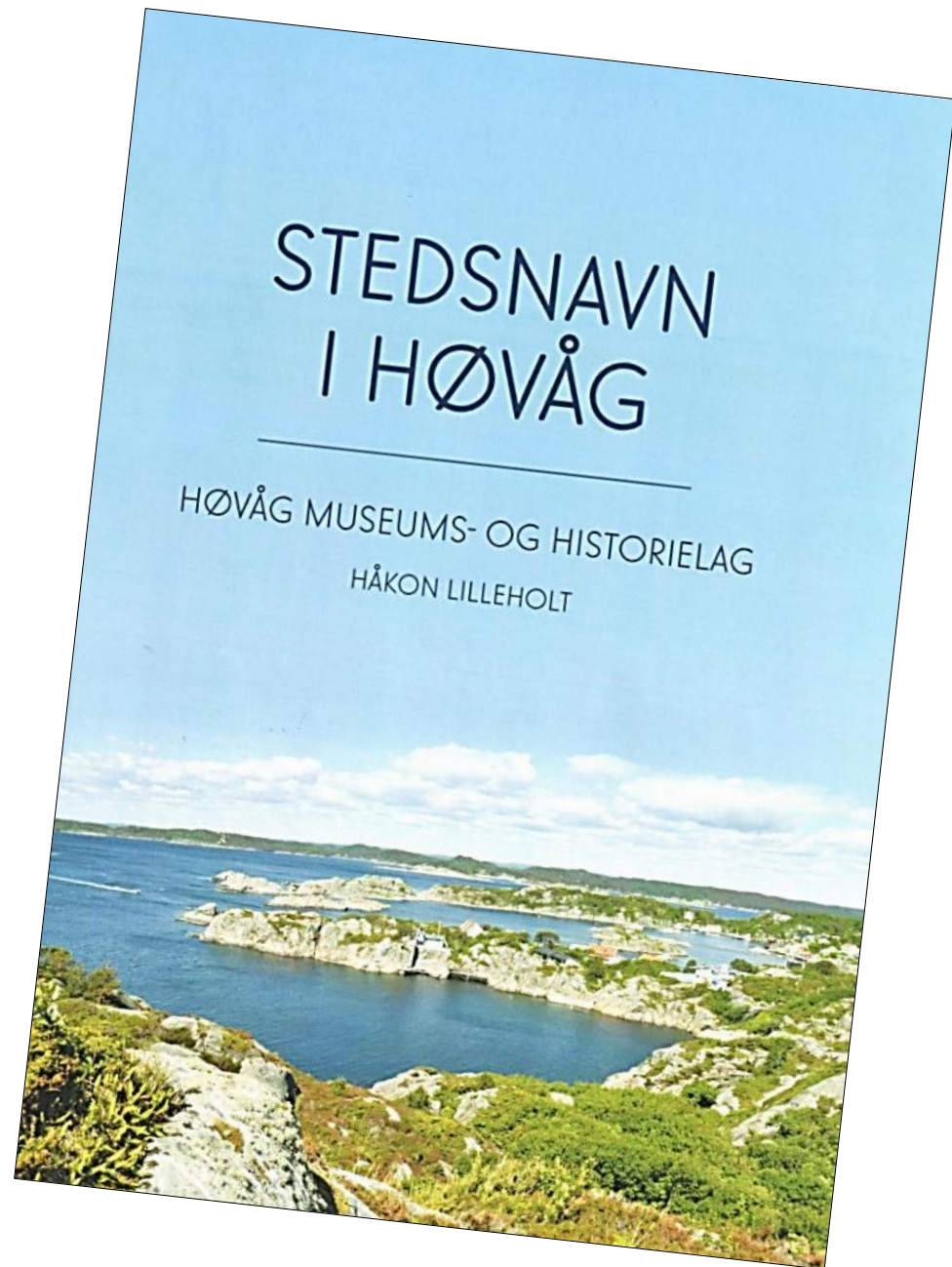
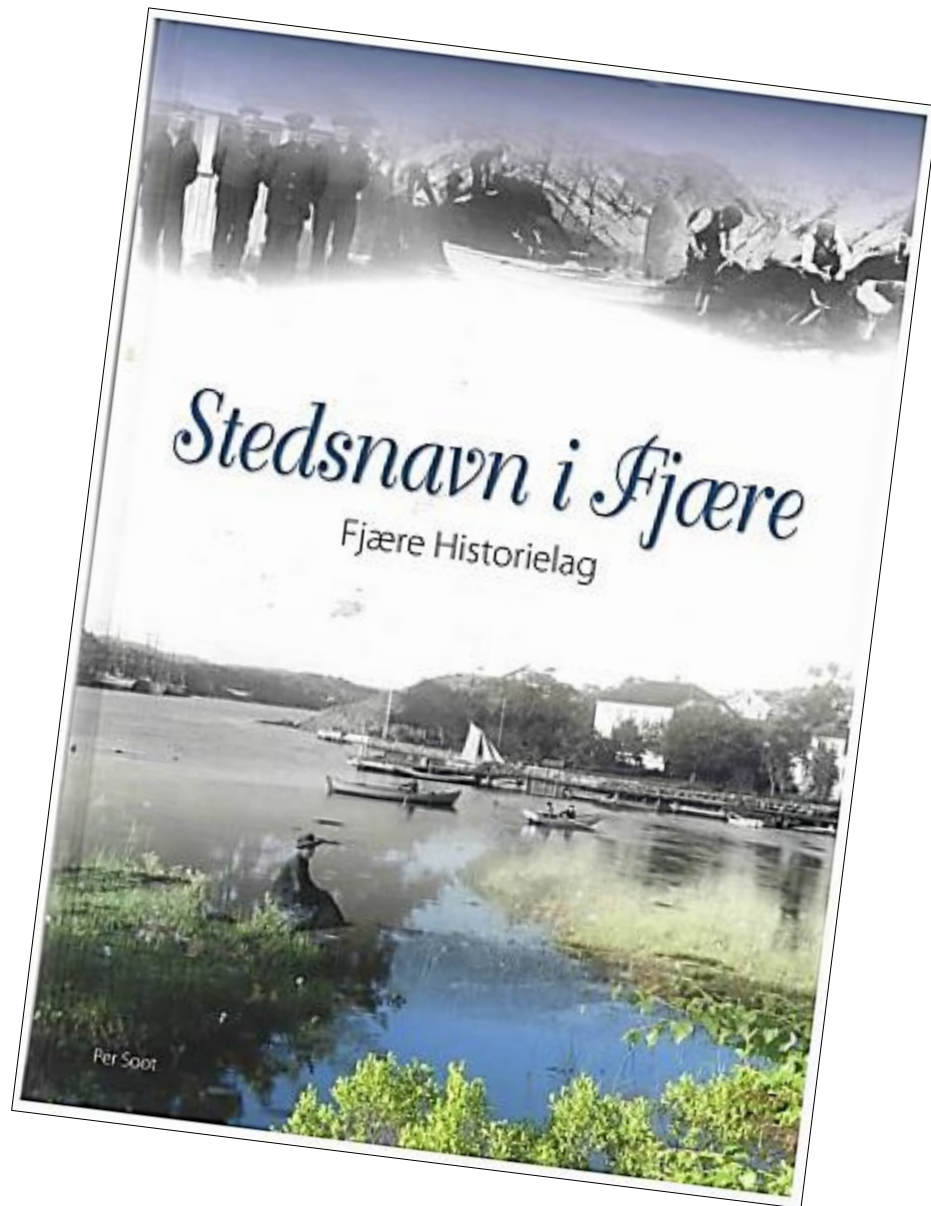
SALT FJORDEN

Storskjæret • Seivågskagen

Kartverket, Geovekst, kommuner og OSM - Geodata AS

Massivinnsamling av stedsnavn

To bok-eksempler

Massvinnsamling av stedsnavn

Språkrådets løsning

Stedsnavn i Norge

Nettbasert stedsnavnregistrering og koordinatfesting

Innlogget som Nettbruker (nettbruker for undefined)

Se og registrere navn

Administrasjon

Naviger i kartet

etter stedsnavn på kart (SSR):

Holum

eller zoom og naviger i kartet

Søke

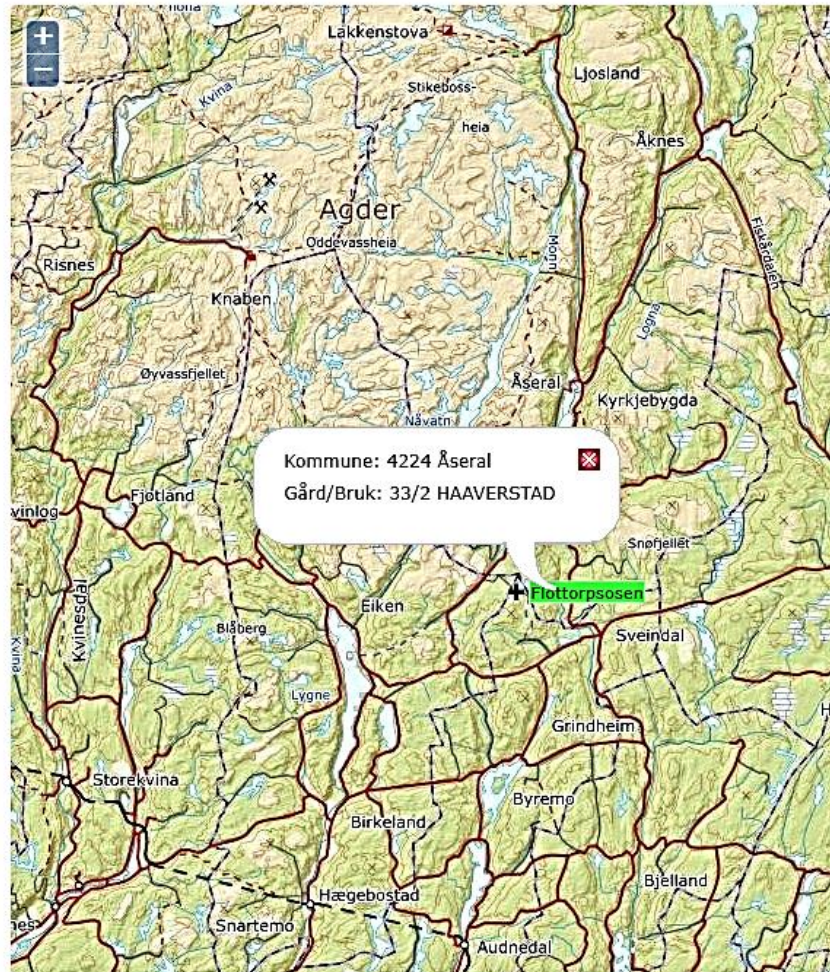
Navnelag

Kart

Kartlag med navn

med tegnforklaringer

- Egne navn under arbeid ●
 - Vis navn
- Egne til korrektur ●
 - Vis navn
- Alle ferdige ●
 - Vis navn
- Egne til oppretting ●
 - Vis navn
- SSR §

Søkeresultat

Enkeltnavn

Antall treff

Resultatinnstillinger

Kartfesting

Navnet

Andre opplysninger

Sammendrag

Flottorpsosen

null
preposisjon: i

Kommune: Lyngdal
Gnr/bnr: 468/4 FLOTTORP ØVRE
Kartfesting (lengde, bredde):
58.505398 7.3767806

Oppskriverform: Flottorpsosen

Lokalitetstype: Elv, å, bekk
Utløp av vatn

Registrert i databasen av Hallvard Stangvik for Åseral kommune

Avslutningsvis en anbefaling:

<https://www.norsknamelag.no/Stadnamn/Statens%20kartverk.html>

Norsk namnelag

- Heim
- Vedtekter
- Styre
- Medlemskap
- Tidsskrift
- Stadnamn**
 - Om stadnamn
- Personnamn
 - Lov om stadnamn
- Dyrenamn
- Namnstatistikk
 - Statens kartverk**
- Namnstudium
 - Samiske stedsnavn
- For skulen
 - Kvenske stedsnavn
- Litteratur
- Aktuelt
- Lenkjer

Navnearbeidet i Kartverket

 [Utskriftsvennleg format](#)

Stedsnavn engasjerer! Knappt noe annet emne Kartverket arbeider med, får så mye oppmerksomhet som stedsnavn. Kartverket får tilbakemeldinger om navnevalg og plassering av navn på papirkart og i digitale produkter, men aller mest om skrivemåten av navna. Og det kommer presseoppslag av typen «Fint nytt kart fra Kartverket. Men mange navnefeil!». Navn fra Kartverkets digitale register over stedsnavn i offentlig bruk, Sentralt stedsnavnregister (SSR), blir mer og mer brukt til søk i forskjellige nettjenester, for eksempel yr.no.

Hvorfor er vi nordmenn så opptatt av stedsnavn? Én forklaring er at navn er en del av språket vårt. Nordmenn er generelt opptatt av norsk språk. Det har antakelig sammenheng med den kontinuerlige diskusjonen omkring vår spesielle situasjon med to offisielle rettskrivinger (bokmål og nynorsk) innenfor samme språk.

Men viktigere er det at vi føler en identitet til stedsnavna, særlig navna på hjemmeplassen vår, og kanskje aller mest til gårds- og bruksnavna. Norge er også spesielt fordi vi har svært mange gårdsnavn i bruk som slektsnavn, mange flere enn for eksempel Danmark og Sverige. Dette er ofte kilde til konflikt om skrivemåten av gårdsnavnet (stedsnavnet). Det er forskjellige regler for skrivemåten av navnet i funksjon som gårdsnavn og som slektsnavn. Som slektsnavn finner vi skrivemåtene Wik, Wiik, Wiig, Wig, Wick, Viig, Vig og Vik, mens bare de to siste skrivemåtene er «lov» for gårdsnavna etter reglene i lov om stadnamn.

Kartverket som navnebruker

Kartverket lager nettjenester og kartdatabaser, og er dermed en viktig bruker av stedsnavn. I forbindelse med førstegangsutgivelsene av de nasjonale kartseriene Norge 1:50 000 (topografisk kartserie, tidligere kalt M711), Sjøkartverkets (nå sjødivisjonens) hovedkartserie og økonomisk kartverk (ØK) fram til siste halvdel av 1900-tallet, ble stedsnavn til bruk på kartene samlet inn i felten ved samtale med lokale informanter. I tillegg ble navn hentet fra skriftlige kilder, hovedsakelig eldre kart. For de to førstnevnte seriene ble navnelistene sendt til statens navnekonsulenter på Institutt for navnegransking, Universitetet i Oslo, for gjennomgang og godkjenning etter *Føresegner om skrivemåten av stadnamn fra 1933 og 1957*. Navna på økonomisk kartverk ble derimot gjennomgått av

En liten dessert til slutt ...

- om «nye» navn – eller navn på nye objekter
- hvem bestemmer og gir navn?

- Solvika kunstgress – Solviga stadion?
- Søm(!) kirke – Søm boligfelt/bydel?
- Kjos Haveby (haveby) – men Randesund Hageby (hageby) – og Byhaven?
- Navn på bussholdeplasser?
- Dessuten: ... Panorama, ... Aveny, ... Park

- Eller hva med naturnavn ...?
 - Appelsinhaugen, Ruben vs. Roksheia, Der bikkja beit mannen
 - Svar: Når mange nok, lenge nok ...

Også dette en sak for historielagene! - Eller «Hvad nøler I efter» ...? 😊

☰ silkedalen 🔍

STEDSNAVN

- Silkedalen, Dal i Vinje
- Silkedalen, Dal i Vinje
- Silkedalen, Dal i Seljord
- Silkedalen, Adressenavn i Vinje

VEGER

SILKEDALEN, VINJE Husnr

EIENDOMMER

- 3825-151/689, VINJE
- 3825-151/10, VINJE
- 3825-151/518, VINJE

Hva da med – Silkedalen?!

Et stedsnavn er så mangt ...

Takk for oppmerksomheten!